

У сучасній мові, особливо в засобах масової інформації, здебільшого в газетних і журнальних текстах, а також в інтернеті використовують запозичені літерні аббревіатури, які функціонують у своєму оригінальному вигляді (написані латиницею): *ККВ* [kakaβé] – *Kundenkredibank* (Банк кредитування), *EAG* [eagé] – *Europä ische Atom Gemeinschaft* (Європейське співтовариство з атомної енергетики). У запозичених ініціальних літерних аббревіатурах, написаних латиницею, кількість компонентів залежить від кількості слів вихідного словосполучення. Для таких аббревіатур також можлива елімінація малоінформативних складників, напр.: *ICTV* – *Independent company of television* (Незалежна телевізійна компанія).

Літерні аббревіатури виникають не хаотично, а за певними зразками. Якщо літери в аббревіатурах підпорядкувати умовним позначенням, де “**f**” – це будь-який приголосний, а “**o**” – будь-який голосний, крім [и], то можна відобразити графічними формулами різні моделі (комбінації приголосних і голосних фонем), за якими утворені аббревіатури, напр.: *ФПСУ* – **fffo** (приголосний + приголосний + приголосний + голосний). Цим графічним формулам відповідають і запозичені літерні аббревіатури, оформлені латиницею, напр.: *MTV* – **fff** (приголосний + приголосний + приголосний).

Фактичний матеріал (1 665 одиниць) засвідчує, що літерні аббревіатури утворюються за такими найпродуктивнішими моделями:

- 1) **fff** (419 одиниць, що становить 25,2 %), напр.: *МТС, ПДЧ, ТРЦ, ДМС, SMS*;
- 2) **ff** (323 одиниці – 19,4 %), напр.: *ПК, ПР, НП, ВК, СД, CD, TV, FM*.

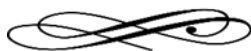
Менш продуктивними є такі моделі:

- 1) **ffo** (255 одиниць – 15,3 %), напр.: *МСА, НБУ, ДПП, НДІ, DNA*;
- 2) **ffff** (162 одиниці – 9,7 %), напр.: *ДБСТ, ПМДС, ПТНЗ, ГНПП, НУСВ*;
- 3) **fffo** (134 одиниці – 8,0 %), напр.: *ФДМУ, НСПУ, РНБО, ВФМО, ПСТУ*;
- 4) **off** (118 одиниць – 7,1 %), напр.: *ОПР, УСМ, АРП, ЕПД, АБЛ, АНД*;
- 5) **offf** (100 одиниць – 6,0 %), напр.: *УМВБ, АЗРЧ, УСДП, АТЗТ, АПСВ*;
- 6) **of** (88 одиниць – 5,3 %), напр.: *АБ, ОП, АД, УП, ЕП, УТ, АП, АЗ, ІО*.

Моделі **fo, ooo, fof, oof, ofo, oo, offo, ffo, foff, ooof** можна вважати непродуктивними, оскільки вони становлять 4 % від загальної кількості ініціальних літерних аббревіатур.

Список використаних джерел

1. Ажнюк Б. Інновації в системі української мови та тенденції її розвитку. *Освіта і управління: науково-практичний журнал*. Київ, 2018. Том 11, № 2–3. С. 37–42.
2. Шитов А. Словник скорочень української мови. URL: <https://abbrs.info/> (дата звернення: 26.05.2022).

*Чередник Л. А., канд. філол. наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава*

МОВА МАСМЕДІА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

Російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. не просто змінило життя кожного українця, а мобілізувало все суспільство на відсіч ворогові. Упродовж цих днів і годин відбулася докорінна переоцінка цінностей, переосмислення багатьох речей і подій, поіншився звичний ритм життя. Ми розуміємо, що сьогодні війна з агресором точиться не тільки на полях театру воєнних дій, а й на фронті інформаційному, що є сферою ідей та смислів. Усі реалії життя знаходять своє відображення в мові, зокрема в мові масмедіа, що звернені до широкої аудиторії й доступні багатьом людям.

Варто зазначити, що мовна практика медіа має вагому роль у поширенні нових виражальних засобів, функційного перегрупування лексики, закріплення нових мовних норм.

Наприклад, уже на першому тижні повномасштабної російської агресії у соцмережах стихійно було запроваджено написання власних назв РФ, Росія з маленької літери. Блискавично цю практику підхопили різноманітні інтернет-ЗМІ і навіть офіційні сайти органів влади держави. Також слід підкреслити, що надзвичайно швидко виникли синоніми-дисфемізми (тобто вживання більш грубих слів, висловів замість емоційно і стилістично нейтральних) на позначення країни-агресорки: *росія, рф, московія, ерефія, мокша, мордор, расея, раша, рашка*. Її населення зараз називають такими словами: *московити, мордоряни, мокшанці*. Російські окупанти отримали назви: *рашисти, орки, русня*. Слово «рашисти» утворилося за аналогією з «нацисти». Саме його вживали у своїх промовах Секретар Ради національної безпеки і оборони України Олексій Данилов, голова Донецької ОВА Павло Кириленко після того, як окупанти обстріляли вокзал Краматорська, мер Маріуполя Вадим Бойченко, коли говорив про фільтраційні табори, Посол України в ООН Сергій Кислиця на засіданні Ради безпеки ООН, Генеральний прокурор Ірина Венедіктова, канадський експерт Майкл Маккей, який написав у твіттері, що «російські фашисти, які вторглися в Україну, гірші, ніж німецькі нацисти» [1] та багато інших представників української і зарубіжної громадськості.

Щодо орків, то вони є героями епічного роману-трилогії «Володар перснів» у жанрі «фентезі» англійського письменника, класика світової літератури ХХ століття, Джона Толкіна. Це міфічні потвори-орди, варвари зі звіриними рисами. Загалом орки з'явилися в літературі набагато раніше.

Ще у 1634 р. неаполітанський поет і письменник-казкар Джамбаттіста Базіле у своїй книзі «Казка казок» описав цих міфічних істот: «Був він маленького зросту і виродок, з руками як ткацьке мотовило, кривими ногами, а якщо коротко – схожий він був на демона. Це кровожерливі воїни, які не вміють нічого, крім як воювати та кочувати». Об'єднавши всі ці риси, українські військові ще з 2014 р., коли відбулася анексія Криму та окупація Донбасу, дали російським загарбникам прізвисько «орки». Дії сучасних орків переходять будь-які межі гуманізму.

Президента РФ і головнокомандувача орків Володимира Путіна часто порівнюють із чортом чи антихристом. Знаходять портретну схожість його з малюнком сатани, зображеного на фрагменті фрески «Страшний суд» (1361–1376 рр.) із бенедиктинського монастиря Помпоза, автором якого є італійський художник доби Відродження Віталє да Болонья. До того ж у пресі можна зустріти правопис прізвища та імені президента РФ з маленької літери та в транслітерованій формі: *владімір путін*. Усі ці моменти є красномовним свідченням ставлення до кривавого диктатора ХХІ століття.

Відомо, що рашистська пропаганда всіляко прагне викликати розкол українському суспільстві, що допоможе створити паніку. Прикметно, що саме під час російської агресії у мові масмедіа дедалі частіше вживають замість звичних для нас словосполучень «Західна Україна», «Східна Україна» такі терміни, як «Захід (Схід, Південь, Північ) України».

Важливою темою для ЗМІ впродовж цих героїчних та страшних трьох місяців є обсценна лексика (тобто ненормативна, лайка, лихослів'я), яка у звичайний час була табу. Мовознавець Дмитро Данильчук в одній зі своїх статей писав: «...Насиченість нашого інформаційного простору «непричесаною» лексикою становить проблему не лише з погляду норм суспільної моралі та громадського порядку: тут фактичну (а подекуди – і юридичну) легалізацію «матизмів» можна порівняти з присутністю озброєних «калашами» людей у черзі до каси супермаркету. Вочевидь, це є тимчасовим, але наразі неминучим і в більшості випадків – доцільним» [1]. На думку науковців, психологів, медиків, коли потрібно вийти з напруженого стану, в якому ми всі перебуваємо зараз, то лайка – «найпростіший спосіб розблокувати себе, вербальний сплеск гніву, який одразу б'є в ціль» [2].

Упродовж цього часу виникли нові ідіоми. Шорт-лист ідіом війни очолюють такі фрази: *Доброго вечора, ми з України!; Російський військовий корабель ... (Русский военный корабль ...)*. Популярним також стає вислів: *Шо по русні? – Русьні п****.

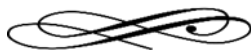
Нині лексичний склад нашої мови поповнився новими словами. З-поміж них, зокрема, такі: *байрактарити* – давати прочуханки; *чорнобаїти* – наступати на ті самі граблі; *спіймати арестовича* – заспокоїтися; *арта* – артилерія (наприклад: *Арта ганяє і палить техніку росіян*); *іти услід за російським кораблем* – ввічливий спосіб вказати дорогу окупантам та ін.

До речі, в мові масмедіа поширюється дієслово «зукраїнити». Відомо, що воно виникло в англійській мові та зафіксовано у сленговому онлайн-словнику Urban Dictionary – *Ukrained*. Його значення тлумачать як глобальне приниження Росії, яка вторглася в Україну: *Russia has been Ukrained*.

Отже, мова є надчутливою системою, що постійно розвивається, і в якій відображаються усі реалії життя. Слово є потужною зброєю в сучасному інформаційному просторі. Українське слово зараз лунає далеко за межами нашої держави, бо «серце України б'ється так сильно, що його чують по всій планеті. Воно болить, стискається від вибухів. Його бинтують молитвами, гоять любов'ю. Його тримає в сильних руках український Воїн» [3]. Все буде Україна!

Список використаних джерел

1. Данильчук Д. Війна, що змінила мову: росія з малої літери, легітимізація матюків. URL: <https://chytomo.com/chomu-vsi-pyshut-rosiia-z-malenkoi-a-matiuky-staly-normoiu-u-zmi-sposterezhennia-linhvista/>
2. Синящик Анна. «Що по русні?» Паролі, лайки і лексика Другої світової – як війна змінила мову. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2022/06/1/7348766/>
3. Україна – серце Європи. Чуєте, як воно б'ється? URL: <https://nday.te.ua/ukrajina-sertse-evropy-chujete-yak-vono-bjetsya/>

*Шкіцька І. Ю., д-р філол. наук, професор
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТЕРМІНОВЖИВАННЯ У СФЕРІ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

На зміни в термінології сфери аналітико-синтетичного опрацювання інформації чинять вплив екстралінгвальні та інтралінгвальні фактори. До перших належать, з одного боку, глобалізаційні процеси і тенденція до узгодження національних галузевих нормативно-правових документів із міжнародними, а з другого боку, – розвиток новітніх інформаційних технологій і цифровізація. Унаслідок цього у сфері аналітико-синтетичного опрацювання інформації з'явилося багато слів іншомовного походження, зокрема англіцизмів, і термінів, виникнення яких пов'язано з розвитком новітніх інформаційних технологій. До інтралінгвальних чинників відносимо зміни, пов'язані з функціонуванням української мови як державної, зокрема тенденції до збереження питомих українських словоформ і словотвірних моделей.

Чимало термінологічних дискусій сьогодні точаться навколо термінів, що позначають опрацювання інформації. Ідеться про терміни *наукова обробка документів*, *аналітико-синтетична переробка документної інформації*, *аналітико-синтетичне перероблення інформації*, *аналітико-синтетична обробка науково-технічної інформації*. Термін для маркування процесуальності, зафіксований у державному стандарті ДСТУ 5034:2008 [ДСТУ 5034:2008, с. 4], – *аналітико-синтетичне опрацювання інформації* вважаємо найбільш оптимальним.

Звернімо увагу на різницю між термінами, до складу яких входять лексеми «перероблення», «оброблення / обробляння» та «опрацювання». Зокрема, лексема «перероблення» слугує маркуванню значення діяльності з удосконалення зробленого неналежним чином. Лексеми «оброблення» та «обробляння» можуть мати негативні асоціації в носіїв мови, хоча в низці нормативних документів згадані терміни зафіксовані (див., наприклад [ДСТУ 5034: 2008]).